

УДК 343.9

DOI 10.36919/3041-1149(Print).6-7.2025.159-164

Я. Я. Нагалка,
аспірант кафедри права,
ПВНЗ «Європейський університет»
email: yaroslavnahalka@gmail.com
ORCID 0009-0001-9755-9120

НЕЗАКОННЕ ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ

У статті досліджено проблему незаконного переправлення осіб через державний кордон, акцентуючи увагу на міжнародному досвіді запобігання цьому виду кримінальних правопорушень. Проаналізовано причини та наслідки нелегальної міграції, а також основні механізми боротьби з таким кримінальним правопорушенням, що застосовуються в різних країнах. Особлива увага приділяється ефективним заходам контролю, співпраці між міжнародними організаціями, а також законодавчим ініціативам, які сприяють запобігання незаконному переправленню осіб через кордони. У статті детально описуються кращі практики запобігання, зокрема використання сучасних технологій для моніторингу, правового співробітництва між державами та інтеграція національних політик з міжнародними стандартами. Висвітлюється важливість комплексного підходу до вирішення цієї проблеми на глобальному рівні. Зазначено, що вивчення міжнародного досвіду дає змогу оптимізувати національні механізми запобігання незаконному переправленню осіб і сприяє формуванню комплексної стратегії, яка забезпечить належний рівень безпеки на кордонах і захист прав людини.

Ключові слова: незаконне переправлення осіб, державний кордон, нелегальна міграція, міжнародне співробітництво, запобігання кримінальним правопорушенням, міжнародний досвід.

Постановка проблеми та її актуальність. Актуальність теми дослідження зумовлена зростаючою загрозою нелегальної міграції та транснаціональної організованої злочинності, пов'язаною з переправленням людей через державні кордони. Незаконне переправлення осіб є серйозною проблемою для багатьох країн, яка не тільки порушує національні закони, але й ставить під загрозу безпеку, права та свободи осіб, що опиняються в таких ситуаціях. Водночас ефективне запобігання цьому явищу вимагає комплексного підходу, що охоплює посилення контролю на кордонах, удосконалення законодавства, застосування сучасних технологій для моніторингу й покращення міжнародної співпраці.

Актуальність цієї теми підкреслюється потребою у вивченні та адаптації міжнародного досвіду для розробки ефективних заходів, які дають змогу державам краще справлятися з викликами нелегальної міграції. Зважаючи на глобальний характер проблеми, важливим є дослідження кращих практик запобігання незаконному переправленню осіб у рамках міжнародних організацій, як-от ООН, ЄС та Інтерпол, а також співпраця між державами для досягнення поставленої мети в протидії цьому негативному явищу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема незаконного переправлення осіб через державний кордон є важливою темою для досліджень у галузі кримінального права та міжнародних відносин. С. О. Кібальник у своїй дисертації «Кримінологічна характеристика та запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон України» аналізує міжнародний досвід запобігання таким злочинам, зокрема в США та Європейському Союзі. Ю. Б. Курилюк у циклі наукових робіт «Забезпечення правопорядку в прикордонній сфері України» розглядає сучасні проблеми забезпечення правопорядку в прикордонній зоні, включно із аспектами незаконного переправлення осіб. В. В. Подобний у статті «Безпека учасників кримінального судочинства як завдання оперативно-розшукової діяльності» розглядає завдання

оперативно-розшукової діяльності, які можуть охоплювати запобігання незаконному переправленню осіб. Ці дослідження сприяють більш глибокому розумінню проблеми незаконного переправлення осіб через державний кордон і можливих способів її подолання.

Метою статті є дослідження міжнародного досвіду запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою кримінологічного дослідження є розробка ефективних способів подолання або хоча б обмеження конкретного криміногенного явища. Глобальний характер проблеми незаконного переправлення осіб через державний кордон вимагає врахування й адаптації найкращих практик запобігання цього виду злочинності з міжнародного досвіду. Для вдосконалення системи боротьби з цим явищем в Україні доцільно використовувати й узагальнити ефективні практики, що застосовуються в інших країнах. Зокрема, оскільки Україна має материкове розташування, не будемо розглядати заходи запобігання на кордонах острівних держав та Австралії, а зосередимося на досвіді США, яка є основною країною призначення для нелегальних мігрантів у Західній півкулі, та на практиках держав-членів ЄС, чотири з яких межують з Україною.

Науково обґрунтоване рішення цієї проблеми полягає в організації конкретних практичних заходів, що формують стратегію запобігання злочинності або окремим її видам. Оскільки протиправні послуги, охоплюючи незаконне переправлення осіб, забезпечуються попитом і пропозицією, стратегії їх запобігання можна поділити на стратегії зменшення попиту та стратегії зменшення пропозиції. Такий підхід застосовують зарубіжні науковці під час розробки заходів запобігання не лише незаконному переправленню осіб, а й іншим кримінальним правопорушенням, зокрема незаконному обігу наркотичних засобів або діяльності у сфері надання сексуальних послуг.

На підставі проаналізованих заходів, що мають на меті запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон у країнах глобальної Півночі, можна зробити висновок щодо комплексного поєднання різних стратегій у їхній кримінологічній діяльності. Наприклад, уряд Сполучених Штатів витрачає значні кошти на роботу органів, що здійснюють контроль за імміграційним законодавством, причому ці видатки на чверть перевищують фінансування всіх інших федеральних правоохоронних органів. Наприкінці 2012 року ці витрати досягли майже 18 млрд доларів США. Попри те, що фінансування збільшилося більш ніж у 20 разів з 1990-х до 2000-х років, кількість незаконних мігрантів у країні за цей період зросла утричі [1]. Закінчення зведення «Великої Американської стіни» довжиною 2 тисячі кілометрів вартує майже 20 млрд доларів США, хоча новітня перешкода також долається з використанням драбин безпосередньо на очах у прикордонників [2]. Контроль на кордонах США розповсюджується на 100 миль углиб країни, охоплюючи понад 200 млн осіб, що становить дві третини населення [3, с. 24]. Для кожної особи, незаконно переправленої через кордон США, передбачено покарання як до 10 років позбавлення волі та/або штрафу. Якщо ж у результаті переправлення виникають тілесні ушкодження або загроза життю мігранта, покарання може досягати 20 років позбавлення волі, а у разі смерті особи – довічного позбавлення волі або смертної кари [4].

При американських посольських установах, які працюють у Гондурасі, Гватемалі та Сальвадорі, діють транснаціональні кримінально-слідчі підрозділи (TCIUs), роботу яких підтримує Імміграційна та митна служби (ICE). У січні 2014 року укладено угоду з Державним департаментом США, змістом якої є збільшення обміну даними про злочинців, що були видворені до цих держав спільно з правоохоронними органами Мексики [5, с. 18]. Ключовими напрямками вдосконалення стратегій зменшення пропозиції є збільшення фінансування охорони кордону з Мексикою, посилення патрулювання та впровадження новітніх технологій, а також централізація розвідувальних операцій [6, с. 32]. Дослідницька служба Конгресу США зазначає зростання кількості смертей серед незаконних мігрантів після запровадження політики «Запобігання через стримування» 1995 року. Вона передбачала значне зростання витрат на прикордонний контроль, створення нових бар'єрів і фортифікацій [7, с. 14]. Спроба уникнути патрулів, які за час президентства Б. Х. Обама збільшили свою чисельність на 14 %, призводить до того, що мігранти рухаються пустелею небезпечними шляхами, що загрожує їхньому зневодненню або перегріву.

ФРН та Швеція й надалі здійснюють видворення громадян Балканського регіону, Афганістану в примусовому порядку, а також у перспективі є можливість початку видворень до Сирії, незважаючи на погіршення соціальної та політичної ситуації в цих державах. У Швейцарії будуються «Федеральні центри з питань притулку», що об'єднують розгляд адміністративних справ та утримання під вартою іноземців, які підлягають видворенню. Така форма управління міграцією була введена в тестовому режимі в Цюриху на початку 2014 року [8]. У березні 2018 року Міністр закордонних справ Великої Британії оголосив про будівництво нового крила на 112 місць у нігерійській в'язниці Кірікірі для виконання Угоди про передачу в'язнів 2014 року [9, с. 35]. Крім того, за останні десятиліття ЄС уклав ряд угод з державами, які незаконні мігранти використовують як транзитні, і від 1992 року, а особливо активно з 2000 по 2005 рр., трансформував стратегію зменшення вигоди для таких мігрантів на стратегію екстерналізації, що має на меті зупинення потоків незаконних мігрантів на віддалених підступах до кордонів на півдні та сході.

Для прикладу можна навести угоду між турецьким урядом та урядом ЄС, яка була підписана в березні 2016 року на екстреному саміті в Брюсселі. Згідно з угодою Туреччина зобов'язалася прийняти всіх тих мігрантів, яких видворили в примусовому порядку з Греції, та посилити боротьбу з незаконними перевізниками. ЄС зі свого боку надав Туреччині 3 млрд євро для того, щоб профінансувати центри тримання мігрантів, їхнє укомплектування харчовими продуктами та потрібними товарами. Як результат, значно менша кількість мігрантів змогла дістатися Егейських островів, де через неможливість потрапити до материкової Греції та систематичне відхилення клопотань щодо надання притулку вони вимушені залишатися в антисанітарних умовах переповнених таборів-«хотспотів» [10, с. 33]. Це призводить до протестів, підпалів і масових заворушень з боку іноземців, зокрема на острові Лесбос. Незважаючи на ці труднощі, незаконне переправлення осіб через грецько-турецький кордон залишається звичним способом заробітку для рибалок обох країн [11]. 2017 року продовжувалося будівництво прикордонних загороджень на Балканах [12, р. 20], а до патрулювання болгарсько-турецького кордону було додано підрозділи Збройних сил Болгарії. Туреччина також зводить стіну на кордоні із Сирією.

Отже, заходи, що впроваджуються західними країнами для запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон, насправді є спробою вирішення міграційної кризи за рахунок тих, хто зазнає найбільших втрат від цієї кризи. Н. Бакстон наголошує на тому, що вигодонабувачами від контрактів на заходи з укріплення кордонів ЄС та екстерналізації його прикордонного контролю в більш ніж 35 країнах стали ті самі компанії військово-промислового комплексу, які раніше постачали зброю та технології для конфліктів у Північній Африці та на Близькому Сході. Загальна вартість ліцензій на експорт зброї в ці регіони, виданих державами-членами ЄС у період з 2005 по 2014 рр., перевищує 82 млрд євро [13, с. 44].

Для запобігання ухиленню від призову на військову службу в Еритреї особам, які придатні до нього, не видаються виїзні візи, а військовослужбовці отримують наказ стріляти в порушників кордону. Країну з населенням 5 мільйонів щомісяця незаконно залишають близько 4 тисяч осіб, і їхні транзитні табори розміщені по всій Ефіопії. Супроводження поза пунктами пропуску та снайперські позиції коштують від 1,5 до 2 тисяч доларів США.

Не привело до результату, на який очікували й таке запобіжне нововведення в Китаї наприкінці 1990-х років: якщо впродовж року із села чи селища незаконно виїжджає понад 20 осіб, місцеві посадовці каралися звільненням і штрафом до 3 тисяч доларів США. Натомість такі покарання лише підвищили прагнення до втечі, оскільки люди були змушені шукати способи заробітку для сплати штрафів посадовців.

Зростання вартості незаконного переправлення осіб після посилення прикордонного контролю в США 2017 року сприяло активізації інтересу організованої злочинності до цього ринку, що призвело до витіснення «койотів». Для десятків тисяч «мандрівників» це означало підвищення ризику пограбувань, викрадень або вбивств [14, с. 3]. Зростання цін також стало результатом збільшеного попиту через обов'язок шукачів притулку перебувати в Мексиці на невизначений термін під час розгляду їхніх справ американськими прикордонними судами, а також через продовольчу кризу в Гватемалі, викликану аномальними погодними умовами, як-от холоди, опади та посухи [15].

Активізація незаконного переправлення людей із Туреччини на Егейські острови стала відповіддю на спорудження Грецією загородження на сухопутному кордоні вздовж річки Мариця (Еврос) 2012 року. Лише 2018 року на цьому морському маршруті загинуло понад 1 890 осіб. Чимало людей втрачають життя також під час спроб перетнути річку, проте точна кількість жертв невідома, оскільки більшість тіл залишається на дні. Впродовж того самого року 26 мігрантів загинули під час переслідування поліцією транспорту, яким вони прямували з Евроса до Салоніків [16].

Важливою складовою зменшення попиту на незаконне переправлення осіб через державний кордон є проведення інформаційно-просвітницької роботи серед потенційних «клієнтів» злочинців. У 2000-х роках подібні кампанії за підтримки ЗМІ проводилися в пострадянських країнах: Брюссель організовував їх у Молдові та країнах Закавказзя, Італія – серед українських жінок – з метою підвищення обізнаності про негативний вплив еміграції на дітей, яких залишають матері. Однак ефективність цих заходів важко оцінити в кількісному вимірі, а також виникають сумніви щодо сприйняття таких відомостей, як достовірних, враховуючи ресурси, які уряди витрачають на просування прозахідних геополітичних ініціатив у країнах, де проводяться кампанії. З іншого боку, можна зазначити діяльність катарської медіакомпанії, яка регулярно висвітлює проблеми незаконних мігрантів по всьому світу, як-от переслідування правоохоронними органами, насильство й обман з боку переправників, вразливість до інших злочинів, хвороб і небезпечних погодних умов. Для реалізації цієї стратегії необов'язково використовувати електронні та друковані засоби комунікації – прикладом може бути масштабна інсталяція з 500 смолоскипів на гірському схилі в мексиканському місті Гвадалахара, де кожен вогонь символізує середню кількість смертей під час спроб незаконного перетину кордону із США.

Особливо важливим у країнах походження та транзиту незаконних мігрантів є запобігання їх зверненню до переправників за допомогою сприяння облаштуванню їхнього життя на місці вимушеного перебування. Це можна реалізувати на національному та локальному рівнях. Зокрема, заходи стосуються осіб, які вже намагалися незаконно перетнути кордон і планують спробувати знову. Як показує зарубіжний досвід, у періоди політичної та/або економічної кризи ці заходи зазвичай проводяться на основі самоорганізації місцевого населення. Мексиканський Національний інститут міграції (IMN) у березні 2014 року відкрив федеральну урядову програму «Ми – мексиканці», що передбачає надання одноразової грошової допомоги, безкоштовного медичного обстеження, безкоштовного проїзду та допомогу в працевлаштуванні для видворених осіб [17]. Проте ефективність цієї програми обмежена через недовіру до представників влади з боку цільової аудиторії.

Останнім часом у кримінологічній політиці європейських країн усе більше значення набуває міжстратегічний напрям запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон способом зменшення попиту на ці послуги, зокрема через вибіркове полегшення законної та безпечної міграції. На саміті в Парижі наприкінці літа 2017 року лідери Франції, Німеччини, Італії та Іспанії домовилися розпочати процедуру безпечного переселення шукачів притулку, які його особливо потребують, паралельно з упровадженням мір для зменшення кількості незаконних трудових мігрантів. Це повинно сприяти мігрантам з Африки мати законний дозвіл на проживання в європейських країнах, якщо вони внесені до спеціального списку, що надається УВКБ ООН, і мають реєстрацію Чади або Нігерії. Крім того, відповідно до укладеної угоди між італійським і лівійським урядами, УВКБ ООН та благодійною організацією Caritas у грудні 2017 року було відкрито перший гуманітарний коридор саме з Лівії.

Висновки. Отже, аналіз цієї проблеми дає змогу класифікувати основні заходи, спрямовані на запобігання незаконному переправленню осіб через державний кордон, на стратегії зменшення пропозиції (до яких належать технічні, організаційні, правові та соціально-економічні заходи) та стратегії зменшення попиту (які охоплюють, крім технічних, організаційних, правових та соціально-економічних заходів, також інформаційні стратегії як окремий елемент). Варто підкреслити, що для ліквідації будь-якої злочинності або її супутніх явищ потрібно усунути їхні початкові причини. Подолання незаконного переправлення осіб через державний кордон

і загалом незаконної міграції неможливе без кардинальної зміни сучасної світобудови, яка одночасно є глобалізованою єдиним ринком та фрагментованою через бар'єри національних держав. Отже, усі заходи, які належать до обох груп запобіжних стратегій, у найкращому разі сприяють лише частковому послабленню причин, визначених у Пакті щодо незаконного переправлення. Тому навіть за умови їхнього успіху вони можуть лише знизити рівень цих кримінальних правопорушень у кілька разів, але не повністю їх усунути.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. It is time to stop mass deportation. URL : <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/03/2013368333991931.html>
2. Scenes against fences and borders. URL : <https://twitter.com/th1an1/status/1210304364717494272>
3. Miller T. More than a Wall. Corporate Profiteering and the Militarization of US Borders / Ed. by N. Buxton & N. Ní Bhriain. Amsterdam : TNI, 2019. 94 p.
4. Best Practices to Combat Smuggling and Protect the Victims of Traffickers. URL : <https://migration.ucdavis.edu/cf/more.php?id=100>
5. Seelke C. R. Gangs in Central America. Washington, DC : Congressional Research Service, 2014. 21 p.
6. El Tren de la Muerte. URL : <https://www.dallasobserver.com/news/eltren-de-la-muerte-6420094>
7. Operation Steamline: Drowning Justice and Draining Dollars along the Rio Grande / Buentello T., Carswell S. V., Hudson N., Libal B. Austin, TX : Grassroots Leadership, 2010. 28 p.
8. On the struggle against Bässlergut prison. URL : <https://freedomnews.org.uk/on-the-struggle-against-basslergut-prison/>
9. Prison Island: Prison Expansion in England, Wales & Scotland / Corporate Watch. London, 2018. 62 p.
10. Yildiz A. Perception of «Smuggling Business» and Decision Making Process of Migrants. Ankara : International Organization for Migration, 2017. 42 p.
11. Частину перевезень нелегалів до Європи контролюють наші злочинці у законі. URL : https://ukrudprom.com/digest/CHast_perevozok_nelegalov_v_Evropu_kontroliruyut_nashi_vori_v_za.html
12. Bužinkić E., Hameršak M. Formation and Disintegration of the Balkan Refugee Corridor: Camps, Routes and Borders in Croatian Context. Zagreb : Nova etnografija, 2018. 198 p.
13. Akkerman M. Border Wars: the Arms Dealers Profiting from Europe's Refugee Tragedy / Ed. by N. Buxton & W. de Vries. Amsterdam : TNI, 2014. 56 p.
14. Meier B. Central American migration to and from the U.S. under the Trump administration. Zürich : ETH, 2018. 25 p.
15. How Climate Change Is Fuelling the U.S. Border Crisis. URL : <https://www.newyorker.com/news/dispatch/how-climate-change-is-fuelling-the-usborder-crisis>
16. Greece: we will not get used to deaths stop the war on migrants. URL : <https://actforfree.nostate.net/?p=32217>
17. Perez Oropeza E. G. Rediseño de la politico de la repatriacion de migrantes mexicanos provenientes de Estados Unidos. Ciudad de Mexico : Centro de investigacion y docencia economias, 2017. 28 p.

REFERENCES

1. It is time to stop mass deportation. URL : <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2013/03/2013368333991931.html>
2. Scenes against fences and borders. URL : <https://twitter.com/th1an1/status/1210304364717494272>
3. Miller T. More than a Wall. Corporate Profiteering and the Militarization of US Borders / Ed. by N. Buxton & N. Ní Bhriain. Amsterdam : TNI, 2019. 94 r.
4. Best Practices to Combat Smuggling and Protect the Victims of Traffickers. URL : <https://migration.ucdavis.edu/cf/more.php?id=100>
5. Seelke C. R. Gangs in Central America. Washington, DC: Congressional Research Service, 2014. 21 r.

6. El Tren de la Muerte. URL : <https://www.dallasobserver.com/news/eltren-de-la-muerte-6420094>
7. Operation Steamline: Drowning Justice and Draining Dollars along the Rio Grande / Buentello T., Carswell S. V., Hudson N., Libal B. Austin, TX : Grassroots Leadership, 2010. 28 r.
8. On the struggle against Bässlergut prison. URL : <https://freedomnews.org.uk/on-the-struggle-against-basslergut-prison/>
9. Prison Island: Prison Expansion in England, Wales & Scotland / Corporate Watch. London, 2018. 62 r.
10. Yildiz A. Perception of «Smuggling Business» and Decision Making Process of Migrants. Ankara : International Organization for Migration, 2017. 42 r.
11. Chastynu perevezen' nelehaliv do Yevropy kontrolyuyut' nashi zlodiyi u zakoni. URL : https://ukrrudprom.com/digest/CHast_perevozok_nelegalov_v_Evropu_kontroliruyut_nashi_vori_v_za.html
12. Bužinkić E., Hameršak M. Formation and Disintegration of the Balkan Refugee Corridor: Camps, Routes and Borders in Croatian Context. Zagreb : Nova etnografija, 2018. 198 r.
13. Akkerman M. Border Wars: the Arms Dealers Profiting from Europes Refugee Tragedy / Ed. by N. Buxton & W. de Vries. Amsterdam : TNI, 2014. 56 r.
14. Meier B. Central American migration to and from the U.S. under the Trump administration. Zürich : ETH, 2018. 25 r.
15. How Climate Change Is Fuelling the U.S. Border Crisis. URL : <https://www.newyorker.com/news/dispatch/how-climate-change-is-fuelling-the-usborder-crisis>
16. Greece: we will not get used to deaths stop the war on migrants. URL : <https://actforfree.nostate.net/?p=32217>
17. Perez Oropeza E. G. Rediseño de la politico de la repatriacion de migrantes mexicanos provenientes de Estados Unidos. Ciudad de Mexico : Centro de investigacion y docencia economias, 2017. 28 r.

Y. Y. Nahalka. ILLEGAL TRANSPORTATION OF PERSONS ACROSS THE STATE BORDER: INTERNATIONAL EXPERIENCE IN PREVENTION

The article examines the problem of illegal smuggling of persons across the state border, focusing on international experience in preventing this type of criminal offense. The author analyzes the causes and consequences of illegal migration, as well as the main mechanisms for combating such a criminal offense used in different countries. Particular attention is paid to effective control measures, cooperation between international organizations, as well as legislative initiatives that contribute to the prevention of illegal smuggling of persons across borders. The article describes in detail the best practices of prevention, in particular, the use of modern technologies for monitoring, legal cooperation between states and the integration of national policies with international standards. The importance of a comprehensive approach to solving this problem at the global level is highlighted. It is noted that studying international experience allows optimizing national mechanisms for preventing the illegal trafficking of persons and contributes to the formation of a comprehensive strategy that will ensure the appropriate level of border security and the protection of human rights.

Keywords: illegal smuggling of persons, state border, illegal migration, international cooperation, prevention of criminal offenses, international experience.